

Stefna gegn einelti og aðgerðaáætlun

Einnig í skólanámskránni

Stefna gegn einelti er mótuð til að fyrirbyggja og bregðast við líkamlegu, andlegu og félagslegu ofbeldi og félagslegri einangrun í skólanum, til að styrkja jákvæðan skólabrag, tryggja nemendum öryggi, vellíðan og vinnufrið til að þeir geti notið skólagöngu sinnar.

Gott að hafa í huga

„Enginn á að þurfa að þola ofbeldi eða aðra vanvirðandi meðferð. Börn undir 18 ára aldri eiga rétt á sérstakri vernd gegn ofbeldi. Öll börn sem hafa orðið fyrir ofbeldi eiga rétt á hjálp til þess að takast á við afleiðingar þess. Þetta á líka við um börn sem hafa orðið vitni af ofbeldi, t.d. heima hjá sér. Börn sem hafa beitt ofbeldi geta líka þurft hjálp til þess að breyta hegðun sinni.

Það er mikilvægt láta vita ef maður sjálfur eða einhver sem maður þekkir hefur orðið fyrir ofbeldi eða beitt ofbeldi. Til dæmis er gott að tala við einhvern fullorðinn sem maður treystir t.d. foreldra, kennara, námsráðgjafa eða skólahjúkrunarfræðing. Það er líka hægt að hafa samband við barnavernd, til dæmis með því að hringja í neyðarlínuna, 1-1-2.“¹

Börn sem hafa orðið fyrir ofbeldi

„Öll börn eiga rétt á öryggi, vernd og umönnun. Ekkert barn á að þurfa þola ofbeldi. Því miður eru þó of mörg börn sem verða fyrir ofbeldi eða annars konar illri meðferð.

Ofbeldi hefur yfirleitt alltaf neikvæð áhrif á börn. Það er þó mismunandi hvernig börn bregðast við ofbeldi. Algengt er að börn upplifi hræðslu, kvíða, skömm, einmanaleika og varnarleysi. Sum börn verða reið og eru sjálf líklegri til að beita ofbeldi. Það er líka algengt að börn sem hafa orðið fyrir ofbeldi eigi erfitt með að slaka á, sofa og einbeita sér í skólanum.

Það er mikilvægt að börn sem hafa orðið fyrir ofbeldi fái aðstoð til þess að takast á við afleiðingar þess. Þess vegna er mikilvægt að láta einhvern fullorðinn vita ef maður sjálfur eða einhver sem maður þekkir hefur orðið fyrir ofbeldi.“²

Börn sem beita ofbeldi

„Börn geta beitt ofbeldi með ýmsum hætti. Sum börn eiga erfitt með að stjórna skapi sínu og eru óörugg, en það getur leitt til ofbeldis. Stundum beita börn líka ofbeldi án þess að átta sig á því, til dæmis með því að leggja aðra í einelti. Það er mikilvægt að allir standi saman að því að koma í veg fyrir ofbeldi og láti vita ef þeir verða vitni af slíkri hegðun.

Börn sem beita ofbeldi eiga rétt á aðstoð til þess að bæta hegðun sína. Það skiptir miklu máli að læra góð samskipti og vita hvernig maður getur tekist á við erfiðar aðstæður án þess að beita ofbeldi.“³

¹ Umboðsmaður barna, <https://www.barn.is/boern-og-unglingar/rettindi-og-radgjof/ofbeldi/>

² Umboðsmaður barna, <https://www.barn.is/boern-og-unglingar/rettindi-og-radgjof/ofbeldi/>

³ Umboðsmaður barna, <https://www.barn.is/boern-og-unglingar/rettindi-og-radgjof/ofbeldi/>

Hvað er ofbeldi?

Það telst ofbeldi þegar einhver meiðir eða niðurlægir aðra manneskju viljandi, t.d. með líkamlegu valdi, hegðun eða orðum. Ofbeldi getur verið andlegt, líkamlegt eða kynferðislegt. Börn geta líka verið beitt annars konar illri meðferð, svo sem vanrækslu. Hér fyrir neðan eru skilgreiningar á vanrækslu og tegundum ofbeldis.

Vanræksla – Þegar barn fær ekki það sem það þarf til þess að lifa góðu lífi, til dæmis mat, svefn eða umönnun.

Andlegt ofbeldi – Orð, hegðun eða önnur tjáning sem lætur öðrum líða illa. Til dæmis getur það verið andlegt ofbeldi að segja ljóta hluti um aðra manneskju eða kalla hana ljótum nöfnum. Það telst líka andlegt ofbeldi að hóta, hræða, ógna eða niðurlægja einhvern með hegðun eða orðum.

Líkamlegt ofbeldi – Þegar líkamlegt afl er notað til þess að meiða eða niðurlægja einhvern. Til dæmis er það líkamlegt ofbeldi þegar einhver kýlir, slær, hrindir einhverjum eða notar hluti til þess að meiða hann.

Kynferðislegt ofbeldi – Þegar börn eru fengin til þess að taka þátt í kynferðislegri hegðun eða leik með einhverjum sem hefur meiri völd en þau. Það skiptir ekki máli hvort það sé gert með valdi eða ekki.

Heimilisofbeldi – Ofbeldi sem á sér stað milli fólks sem tengist nánum böndum, til dæmis innan veggja heimilisins. Getur verið ofbeldi milli foreldra eða ofbeldi foreldra gegn barni. Það telst ofbeldi gegn barni þegar það verður vitni af ofbeldi á heimili sínu.

Einelti – Niðurlægjandi áreitni eða ofbeldi, líkamlegt eða andlegt, sem er stýrt af einstaklingi eða hópi og beinist að einstaklingi. Sjá nánar hér í kaflanum um einelti.

Skilgreining á einelti

Einelti er þegar einstaklingur verður margendurtekið og á afmörkuðu tímabili fyrir aðkasti á einhvern hátt frá einum eða fleiri aðilum.

Einelti felur í sér misbeitingu á valdi með þeim afleiðingum að þolanda líður illa og hann finnur til varnarleysis.

Einelti fer oft fram þar sem enginn sér. Sá sem er lagður í einelti vill oft ekki segja frá því sem gerist svo hann hljóti ekki verra af. Þess vegna er mjög áríðandi að allir þekki einkenni eineltis.

Einelti birtist í mörgum myndum, það getur verið:

Líkamlegt: Barsmíðar, spörk, hrindingar.

Félagslegt: Barnið skilið út undan í leik, barnið þarf að þola svipbrigði, augngotur, þögn, baktal eða algert afskiptaleysi

Munnlegt: Uppnefni, niðrandi athugasemdir, endurtekin stríðni...

Skriflegt: Neikvæð tölvu- og símasamskipti, krot, bréfasendingar...

Óbeint: Baktal, útskýfun, útilokun úr félagahópi.

Efnislegt: Eignum stolið eða þær eyðilagðar.

Andlegt: Þvingun til að gera eitthvað sem stríðir gegn réttlætiskennd og sjálfsvirðingu.

Rafrænt einelti: Neikvæð og skaðleg skilaboð um eða til einhvers sem er komið áleiðis t.d. í gegnum tölvupóst, samskiptaforrit og efnisveitur. Teknar myndir og þær birtar í leyfisleysi á netinu eða sendar áfram milli snjalltækja.

Hugsanlegar vísbendingar um einelti:

Tilfinningalegar <ul style="list-style-type: none">• breytingar á skapi• tíður grátur, viðkvæmni• svefntruflanir, martraðir• breyttar matarvenjur, lystarleysi - ofát• lítið sjálfstraust, hræðsla og kvíði• depurð, þunglyndiseinkenni, sjálfsvígshugsanir	Líkamlegar <ul style="list-style-type: none">• líkamlegar kvartanir t.d. höfuðverkur, magaverkur• kvíðaeinkenni t.d. nagar neglur, stamar, kækir ýmis konar• líkamlegir áverkar s.s. skrámur og marblettir sem barnið getur ekki útskýrt • rifin föt og/eða skemmdar eigur
Félagslegar <ul style="list-style-type: none">• virðist einangrað og einmana• fer ekki í og fær ekki heimsóknir• fáir eða engir vinir og barnið vill ekki taka þátt í félagsstarfi	Hegðun <ul style="list-style-type: none">• óútskýranleg skapofsaköst og/eða grátköst• neitar að segja frá hvað amar að• árásgirni og erfið hegðun
Í skóla <ul style="list-style-type: none">• hræðist að fara eitt í og úr skóla, biður um fylgd og/eða fer aðra leið• leggur fyrr eða seinna af stað í skólann en venjulega• mætir iðulega of seint eða byrjar að skrópa forðast ákveðnar aðstæður í skólanum t.d. leikfimi og sund• hættir að sinna náminu, einkunnir lækka, einbeitingarörðugleikar• einangrar sig frá skólafélögum• forðast að fara í frímínútur	Á heimili <ul style="list-style-type: none">• barnið neitar að fara í skólann• dregur sig í hlé• biður um auka vasapening• týnir peningum og/eða öðrum eigum• neitar að leika sér úti eftir skóla• byrjar að leggja önnur börn eða systkini í einelti• reynir að fá foreldra sína til að tala við• kennarann, skólafélagana eða aðra foreldra• verður niðurdregið eða órólegt eftir frí

Verði foreldrar eða starfsmenn varir við einhver ofangreindar einkenna eða önnur sem benda til að barninu líði illa er mikilvægt að kanna málið. Allir sem hafa vitneskju um hvers konar líkamlegt eða andlegt ofbeldi meðal nemenda ber að tilkynna það til umsjónarkennara.

Forvarnir gegn einelti

Til þess að fyrirbyggja einelti þarf samstillt átak og ábyrgð nemenda, forráðamanna og starfsmanna skólans. Miðlun góðra lífsgilda, regluleg fræðsla og umræður um eineltismál og afleiðingar þeirra eru nauðsynlegar. Allir þurfa að deila ábyrgð, sýna virðingu og láta sig líðan annarra varða.

Helstu forvarnir:

- Í upphafi hverrar annar ganga skólastjóri og aðstoðarskólastjóri í bekki með eftirfarandi skilaboð:
Einelti og ofbeldi í hvaða mynd sem er er ekki liðið í skólanum. Einelti er ofbeldi.
- Fræðsla um einelti er hluti af lífsleikninámi og áhersla er lögð á að efla góð samskipti, umburðarlyndi og virðingu fyrir náunganum eftir aðferðum uppbyggingarstefnunnar og gildum skólans.
- Bekkjarsáttmálar í samræmi við uppbyggingarstefnuna eru endurskoðaðir árlega og sýnilegir öllum.
- Reglulegir bekkjarfundir til að auka vitund um mikilvægi jákvæðra samskipta.
- Regluleg fræðsla um einelti fyrir nemendur, foreldra og starfsfólk skólans.
- Virk gæsla í frímínútum á göngum, í mótuneyti, á útivistarsvæði og í íþróttahúsi.
- Líðan barna og unglinga er könnuð með Skólapúlseinum og með sjálfsmatsblöðum nemenda.
- Eineltisáætlun skólans er kynnt í upphafi hvers skólaárs á starfsmannafundi þar sem hún er endurskoðuð og þau viðmið sem skólinn setur sér í samskiptum eru samræmd. Sú samræming er liður í forvörnum gegn einelti og öðru ofbeldi.
- Á hverju ári er eineltisáætlun skólans kynnt fyrir nemendum og forráðamönnum þeirra á haustfundum. Umsjónarkennari og bekkjarfulltrúar hvetja til þess að forráðamenn hafi í huga viðmið varðandi afmælisboð og aðrar samkomur.
- Skólinn nýtir hinn árlega Dag gegn einelti til þess að vekja athygli á mikilvægi góðra samskipta með það að markmiði að vinna gegn einelti.
- Eineltisteymi skólans hittist að hausti og gerir áætlun um forvarnir fyrir skólaárið og fundar reglulega.

Í eineltisteymi grunnskólans eru:

Skólastjóri

Aðstoðarskólastjóri

Verkefnastjóri stoðteymis

Fulltrúi kennara

Meðferð eineltismála í Djúpavogsskóla

Ef grunur leikur á eða staðfesting liggur fyrir um að einelti eigi sér stað er það skýr stefna Djúpavogsskóla að tekið sé á málinu strax.

Viðbragðsáætlun eineltismála

1. Ef grunur er um einelti er það tilkynnt til umsjónakennara með formlegum hætti með því að fylla út tilkynningarblað sem hægt er að fá hjá umsjónarkennara eða skólastjórnendum. Umsjónarkennari kannar málið og virkjar eineltisteymið ef þurfa þykir.
3. Umsjónarkennari/eineltisteymi skoðar allar hliðar málsins m.a. með því að tala við alla málsaðila og forráðamenn þeirra, fyrst þann sem meint einelti beinist að og síðan þann/þá sem taldir eru standa fyrir eineltinu.
4. Áætlun er unnin í samráði við forráðamenn málsaðila og ferill máls skrásettur (Sérstakt skráningarblað).
5. Starfsfólk er upplýst um málið svo það geti haft vakandi auga með aðstæðum og hegðun þeirra barna sem um ræðir.
6. Ef vinnsla málsins leiðir í ljós að ekki er um einelti að ræða er málinu lokið formlega með undirskrift foreldra og gerðar viðeigandi ráðstafanir eftir eðli málsins t.d. ef um samskiptavanda er að ræða.
7. Ef ljóst er að einelti hefur átt sér stað þarf að skipuleggja einstaklingsbundin viðtöl við þolanda, geranda og forráðamenn (5. gr. Reglugerðar um ábyrgð og skyldur aðila skólasamfélagsins í grunnskólum).
8. Fyrsta skrefið er að skoða hvort grípa þurfi til aðgerða sem miðast við að stöðva eineltið strax og hins vegar gæta þess að öryggi málsaðila sér tryggt. Það gæti t.d. verið gert með því að setja á sérstaka gæslu í frímínútum eða skólabíl.
9. Boðað til sameiginlegs fundar með foreldrum hlutaðeigandi nemenda. Almennt eru umsjónarkennari eða staðgengill hans (7. gr.) og aðili úr eineltisteymi skólans saman í viðtölum við bæði þolanda og geranda.
10. Sá sem einelti beinist að og sá/þeir sem stóðu fyrir eineltinu fá skipulegan stuðning og aðhald eins lengi og tilefni gefur til. Skoða þarf einnig hvort bekkurinn/hópurinn þarf stuðning.
11. Skólastjóri ber ábyrgð á að starfið sé samhæft og kallar til starfsfólks sérfræðipjónustu ef þurfa þykir.

12. Eineltisteymið fylgir málum eftir eins lengi og tilefni gefur til.

13. Eineltismálum er lokið í samráði við forráðamenn með skriflegum hætti.

Ákvörðun um úrvinnslu er alltaf tekin í samráði við aðila máls og forráðamenn. Foreldrar eða skólar geta óskað eftir aðstoð sérstaks fagráðs sem starfar á ábyrgð Mennta- og menningarmálaráðuneytisins ef ekki tekst að finna viðunandi lausn innan skóla eða sveitarfélags.

